

DORILARNING INSON ORGANIZIMIGA TA'SIRI VA ULARDAN FOYDALANISH

S.I.To'xtasinova

M.N.Zikorova

D.S.Alijonova

*2-Marg'ilon Abu Ali ibn Sino nomidagi
jamoat salomatligi texnikumi*

Annotatsiya: Ba`zan biz kasal bo`lganimizda dori-darmonlardan foydalanamiz. Dorilarni esa davlatga qarashli va xususiy dorixonalardan sotib olamiz. Lekin bir muammo borki, bu to`g`risida o`ylab ko`rmaymiz: Dorilarning hammasi ham biz uchun foydalimi? Jahon Sog`liqni Saqlash Tashkilotining ma`lumotlariga qaraganda, butun yer yuzida sotiladigan 60000 xil dorilarning faqatgina 200 tachasi bemorlar uchun kerakli ekan xolos. Shuningdek, ba`zan odamlar yaxshi ta`sir qiluvchi dorilarni ham noto`g`ri ishlatadilar va natijada ularning foydasidan ko`ra zarari ko`p bo`ladi. Dorilar foydali bo`lishi uchun ularni to`g`ri ishlatish zarur. Ko`p odamlar, shu jumladan, shifokor va tibbiyot xodimlari ham keragidan ko`proq dori tavsiya qiladilar va buning natijasida ko`plab muammolar kelib chiqadi.

Kalit so'zlar: inyeksiya, tabletka, analgetik, vitamin, anafilaktik shok, markaziy asab tizimi, antibiotic, immunitet

Ba`zi dorilar boshqalariga nisbatan ancha xavfliroq. Afsuski, ba`zi odamlar oddiy kasalliklarga ham juda xavfli dorilar ishlatadilar. Hech qachon yengil kasalliklarga qarshi kuchli dori ishlatmang.

Dorilarni ishlatish yuzasidan maslahatlar:

1. Dorilarni faqat kerak bo`lganidagina ishlatib.
2. Har qanday dorini to`g`ri ishlatish yo`llarini va uning xavfli tomonlarini bilib oling.
3. Dorilarni to`g`ri miqdorda ishlatayotganingizga e`tibor bering.
4. Agar dori bir necha kundan so`ng ham ta`sir qilmasa yoki yangi, qo`shimcha muammolarga sabab bo`lsa, uni ishlatishni to`xtating.
5. Shubhalansangiz, tibbiyot xodimi bilan maslahatlashing.

Quyida zamonaviy dorilarni ishlatishda odamlar yo`l qo`yadigan eng oddiy va xavfli xatolar ko`rsatilgan.

Dorilarning noto`g`ri ishlatilishi har yili necha-necha odamlarni o`limga olib keladi. **1. Levomitsetin (Xloramfenikol)** Ushbu dorining oddiy ich ketishida va boshqa yengil kasalliklarda ishlatilishi noto`g`ridir, chunki bu juda xavfli. Uni faqat

ich terlama kabi og`ir kasalliklarda ishlatilgan. Hech qachon uni bir oydan yosh bo`lgan chaqaloqlarga bermang.

2. Oksitotsin (Pitotsin), Metilergometrin (Metergin) Afsuski, ba`zi doylar tug`ruq tezlashtirish va tug`ruq faoliyatini kuchaytirish uchun onalarga shu dorilardan birini ishlatadilar, lekin bu juda xavfli. Bunda ona yoki bola nobud bo`lishi mumkin. Ushbu dorilar bola tug`ilib bo`lgandan so`ng, faqat qon ketishining oldini olish uchun ishlatilishi mumkin. Agar bolaning tug`ilishi 2 haftadan ko`proq vaqtga kechikayotgan bo`lsagina, uni shifokor nazorati ostida ishlatsa bo`ladi, lekin bunda chaqaloqning yurak urishini doimiy ravishda nazorat qilish shart.

3. Inyeksiya uchun dorilar. inyeksiyalar ichiladigan dorilardan yaxshiroq degan tushuncha noto`g`ridir. Ko`p hollarda ichiladigan dorilar ukollardek, hatto ulardan ham yaxshiroq ta`sir qilishi mumkin. Bundan tashqari, ko`p dorilarning ukollari ichiladiganlariga nisbatan xavfli iroq. Poliomielitning yengil turi bilan og`riyotgan (faqatgina shamollash belgilari bor) bolaga ukol qilinsa, bu uning shol bo`lib qolishiga olib kelishi mumkin. Masalan: bemor shol kasalligiga chalingan deb gumon qilinsayu, lekin dardni aniqlamay turib ukol qilinsa, bu ukol shol bo`lmagan bemorni ham shol qilib ko`yishi mumkin. Ukollarning ishlatilishi chegaralangan bo`lishi kerak.

4. Penitsillinlar. Penitsillinlar faqat ma`lum bir infeksiyalar turiga qarshi ishlatiladi, xolos. Ularni har qanday isitma, og`riq yoki to`qimalarning shikastlanishi, ko`karish larga qarshi ishlatish noto`g`ridir. Teri ostidagi to`qimalarning har qanday shikastlanishida, hatto katta bo`lib, ko`karib chiqsa ham, infeksiyalanish xavfi yo`q, shuning uchun, ularni penitsillin va boshqa antibiotiklar bilan davolash kerak emas. Hech qanday antibiotik yoki penitsillin oddiy shamollashni davolashga yordam bermaydi. Penitsillin allergiyasi bor ba`zi odamlar uchun xavfli. Uni ishlatishdan avval uning ehtiyot choralarini ko`ring.

5. Kanamitsin va Gentamitsin. Ushbu antibiotiklarning bolalarda juda ko`p ishlatilishi millionlab bolalarning eshitmay qolishi (karlik)ga olib kelgan. Uni faqat juda xavfli infeksiyalar bilan kasallangan bolalarga bering. Ampitsillin yuqoridagi antibiotiklarga qaraganda xavfsizroq, uni chaqaloqlarda uchraydigan bir qancha infeksiyalarga qarshi ishlatilsa bo`ladi.

6. Kortizon va kortikosteroidlar (Prednizolon, deksametazon va boshqalar) ning tabletk va ukollari. Bular yallig`lanishga qarshi ishlatiladigan kuchli dorilar bo`lib, vaqti kelganda ular astma, artrit yoki boshqa og`ir allergik holatlarda ham ishlatiladi. Lekin steroidlar odatda tez ta`sir qilgani tufayli ko`p mamlakatlarda og`riq qoldiruvchilar sifatida ishlatiladi. Bu katta xatodir. Ayniqsa, steroidlar yuqori miqdorda yoki uzoq muddat davomida ishlatilganda, jiddiy salbiy ta`sir qilishi mumkin. Ular odamning infeksiyalarga qarshi kurashish qobiliyatini susaytiradi hamda sil kasalligini og`irlashtiradi, oshqozon yaralarini qonlatadi suyaklarning noziklashuvi oqibatida ularning oson sinadigan bo`lib qolishiga sabab bo`ladi.

7. Anabolik steroidlar: Metandrostenolon (Tenobolin, retabolil, silabolin, metilandrosterioli). Anabolik steroidlar erkak gormonlaridan tayyorlangan bo`lib, bolalar vaznini tez oshiruvchi va o`shishga yordamlashuvchi dorilar sifatida ishlatiladi. Natijada, dastlab bola tezroq o`sa boshlaydi, ammo uning o`shishi tez to`xtaydi va bu bolaning bo`yi dori ichmagan bolaga nisbatan pastroq bo`ladi. Anabolik steroidlarning o`ta xavfli salbiy ta`sirlari bor. Qizlarning yuzida o`g`il bolalarnikidek tuk o`sa boshlaydi va dori qabul qilishni to`xtatganlaridan so`ng ham ular yo`qolmaydi. Bolalarga anabolik dorilarni bermang. Undan ko`ra pulingizni bolani ovqatlantirishga sarflang. Masalan: to`yimli, ozuqali ovqatlardan tuxum, go`sht, jigar, til, sut, qatiq kabi ovqatlar va har xil sharbatlarga ishlatilg.

8. Analgetiklar: Dipiron (Analgin, Metamizol) Ushbu dorilar og`riqlarga qarshi ishlatib kelinmoqda. Ammo ular ba`zan jiddiy qon kasalligiga (agranulotsitozga) olib kelishi, shuningdek oshqozon, buyrak va jigarni ham shikastlashi mumkin. Budorilarni ishlatmang. Ularning o`rniga paratsetamol, aspirin yoki ibuprofen kabi og`riqqa qarshi tavsiya etilgan dorilardan foydalaning.

9. Vitamin "B12", jigar ekstrakti va tarkibida temir moddasi bor ukollar . Ayrim hollardan tashqari, Vitamin B12 va jigar ekstrakti kamqonlik yoki „quvvatsizlik“ka yordam bermaydi. Shuningdek, ular ukol qilinganda ma`lum darajada xavflidir. Ular faqat qon tahlillaridan so`ng mutaxassis tomonidan tavsiya etilgan bo`lishi kerak. Temir tarkibli ukollarni olmang. Kamqonlikka qarshi kurashish uchun temir tarkibli tabletkalar xavfsizroq va samaraliroqdir

10. Boshqa vitaminlar. Afsuski, ko`plab odamlar pullarini maxsus tayyorlangan, vitaminli sharbat, omuxta suyuqlik va afsonaviy hayotbaxsh ichimliklarga sarflaydilar. Ularning ko`pida asosiy vitaminlar yo`q. Lekin ular tarkibida vitaminlar bo`lgan taqdirda ham pulni ko`proq foyda beradigan ovqatlarga sarflagan ma`qulroq. Loviya, tuxum, go`sht, meva, sabzavotlar organizmni tiklovchi va himoyalovchi ozuqalardir. Donlar ham vitaminlar va boshqa ozuqali moddalarga boydir. Ozg`in, quvvatsiz odamga vitamin va mineral qo`shimchalardan ko`ra yaxshi sifatli ovqat bergan foydaliroq. Yaxshi oziqlanadigan odamga odatda qo`shimcha vitaminlar kerak emas. Vitaminlar iste`mol qilishning eng yaxshi yo`li: Bular mana bularga nisbatan yaxshiroq Bular mana bularga nisbatan yaxshiroq Bular mana bularga nisbatan yaxshiroq

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Hammabop Tibbiyot Qo`llanmasi 2013
2. https://hesperian.org/wpcontent/uploads/pdf/uz_la_wtnd_2015/uz_la_wtnd_2015_06.pdf
3. <https://uz.wikipedia.org/wiki>